

KOOL JA TEADUSLIK ISETEGEVUS

Partel XXII kongressi otsused ja uus programm seavad õpetajate ette vastutusrikkad ülesanded siduda õpitavat materjali konkreetsete kohapealsete näidetega, valmistada õpilasi ette tööks kommunistlikus ühiskonnas. Siin on suur tähtsus kodu-uurimisel ja kodukoha materjali kasutamisel õppetunides. Kodulooline materjal aitab õpilastes kasvatada sotsialistlikku patriotismi, armastust ühiskondliku töö vastu

Nõukogude Liidu osariigi algusaastast peale pööratud suurt tähelepanu kodu-uurimise arendamisele. Eriti on hoogustunud sellealane töö viimastel aastatel. Nii antj 1961. aastal välja Vene NFSV Haridusministeeriumi ja Kultuuriministeeriumi ühine Instruksioon, mille alusel soovitati igas keskkoolis ja internaatkoolis asutada koduloomuuseum ning igas 8-klassilises koolis koduloomurk. Mul on Vene NFSV-d külastades olnud võimalus käia mõningates koolimuuseumides, mis kõik on olnud ümbruskonna töötajate elava huvi tulipunktki. Ka meie vabariigi koolides võidab kodu-uurimine iga aastaga uusi sõpru. Haridusministeeriumi andmetel tegelesid 1962/63. õppeaastal vabariigis 278 kooli kodu-uurimistööga.

Nõukogude Liidu Teaduste Akadeemia korrespondentiv liige professor Hans Kruus nimetab

kodu-uurimisteaduslikuks isetegevuseks. Nagu kunstiline isetegevus, nii on ka teaduslik isetegevus üks aktiivse puhkuse vorme. Kodu-uurimisega tegelemiseks pole tarvis mingit erilist talenti ega eelharidust — on vaja ainult elavat huvi ümbritseva elu vastu ja sügavat kodumaa-armastust. Et õpetajate töö on oma iseloomult teaduslikule tööle väga lähedane, siis on päris loomulik, et just pedagoogid võivad noorte abilisega saavutada kodu-uurimises silmapaistvaid tulemusi.

Millest alustada kodu-uurimistööd koolis? Oleks loomulik, et kõigepealt õpitaks tundma oma kooli ajalugu, kasutades selleks vanu koolikroonikaid, arhiivimaterjale, endiste õpetajate ja õpilaste mälestusi. Küsitluskavade abil saavad õpilased siin suure töö ära teha. Haridusministeeriumi vastava juhendi põhjal on iga kool kohustatud regulaarselt pidama koolikroonikat. Kuuldavasti hiilitakse sellest nõudest paljudes kohtades kõrvale. Koolide inspektorid aga ei suhtu nimetatud fakti küllalt tõsiselt. Mõningates vabariigi koolides peetakse üldiselt koolikroonikale lisaks ka klassikroonikaid. Võib ette kujutada, kui huvitavaid pildikesi sisaldavad need mudilaskäega alustatud ja elluastuvate inimeste lō-

**H. JOONUKS,
TA kodu-uurimise
komisjoni liige**

petatud kroonikakaustikud. Väga suure kasvatusliku väärtusega on andmete kogumine kooli endiste kasvandike kohta, vastavate stendide valmistamine Suures Isamaasõjas langenute kohta jne.

Paljud teaduslikud asutused tuginevad uurimistöös kodu-uurijate kogutud andmetekile. Igal aastal pöörduvad muuseumid, seltsid ja instituudid koolide poole palvega vastata lihtsatele küsitluslehtedele, kuid väga vähesed neist on seni seda üldrahvalikult tähtsat üritust toetanud.

Viimastel aastatel on Etnograafia Muuseum koolidesse saanud ankeetseid küsitluslehti kaasaja elu-olu kohta. Rakvere rajoonist on nendele vastanud ainult rajooni lõunaosa koolid — Avispea, Laekvere, Muuga, Salla, Simuna ja Väike-Maarja. Rakke Keskkooli õpilased on Etnograafia Muuseumile üle andnud vanu töö- ja tarbeesemeid.

Hindamatut abi saaksid koolid osutada Fr. R. Kreutzwaldi nime lisele Kirjandusmuuseumile. Palju aastakümneid on kooliõpetajad ja õpilased kildkilla kõrval kogunud kirjandusmuuseumi varasalvedesse rahvaluulet. Et sel-

lealast tööd jätkub ka tänaseks, näitavad Rakke kooli kodu-uurijate kogemused, kus paaril viimase aastaga on üksnes kohamuistendeid ja naljandeid üles kirjutatud üle kahe tuhande lehekülje. Hästi on rahvaluulet kogunud ka Eha Nuut Kiltsi ja Laine Purika Roela koolist ning õpetajad-pensionärid L. Palu ja E. Kasemets Rakverest.

Kuid ülejäänud koolid? Kõtgsineis ju õpitakse tundide viisi rahvaluulet. Eks ole see ju õpitud teadmiste suurepärase kinnistamine, kui igal õpilasel lastaks vanaemal üles kirjutada kas või paar naljandit kohapealiste kirjutegelaste kohta.

Kirjandusmuuseumi käsikirjade osakonda saaksid õpetajad ja õpilased abistada mälestuste kogumisel, kultuuri- ja kirjanduslooliste objektide fotografeerimisel, kirjade, käsikirjade, fotode jm. dokumentide kogumisel. Rakke kooli õpilased on edukalt mälestusi kogunud paljude ümbruskonnas elanud kultuuritegelaste kohta, muuseumile üle andnud Evald Tammlaane käsikirju ja fotosid. Rajooni õpetajaist on veel atnult Eduard Leppik Väike-Maarjast käsikirjade osakonnale materjale saanud.

Rajoonis on mitusada emakeele õpetajat, kuid üksinus on Ema-

keele Seltsi liige (E. Leppik). Igal aastal korraldab selts murdematerjali kogumise võistlust, millest osavõtt oleks jõukohane isegi kaheksaklassilistele koolidele. Siiani on rajooni koolidest Emakeele Seltsile kaastööd teinud ainult Rakke Keskkool, kelle õpilased lühikese ajaga panid ümbruskonnas kirja üle nelja tuhande kohanime. Et noori sellealane tegevus huvitab, näitab kas või seegi fakt. Kui kool hakkas järgmise üritusena Emakeele Seltsile koguma koduloomade nimed, leidis VI klassi õpilane Eha Adusoo oma kolhoosi piirkonnast 950 kodulooma ja -linnu nime. Emakeeleõpetajad võiksid seitsi tegevliikmetena peale murdematerjali kogumise tegelda ka teaduslike ja populaarteaduslike ettekannete koostamisega. Paljude vabariigi linnades on korraldatud keelepäevi, Rakveres mit-

Ajalooteaduste doktor J. Kakk on oma töodes hulgaliselt kasutanud kodu-uurijate kogutud andmetekku. Ka E. Leppiku saadetud kirjalikud andmed ja fotod olid «Rahutuste ja reformide» kirjutamisel talie suureks abiks. Ajaloo Instituuti saaksid õpetajad ja õpilased abistada mälestus- (Järg 4. lk.)

(Algus 2. lk.)

te üleskirjutamisega paljudest ajaloolistest sündmustest. Nii ootavad uurimisasutused mälestusi 1940/41. aasta revolutsioonilistest sündmustest, Suure Isamaasõja võitlusteedest, kohapealseid kirjeldusi sõjajärgse arengu kohta eesti külas. Kõigi nende teemade kohta on trükitud vastavad küsimuskavad. Koolide, eriti aga ajalooõpetajate huviobjektiks peaksid olema ka kõik varasema ajaloo mälestusmärgid: linnamäed kalmed, ohvrikivid, ehitused. Iga uue objekti avastamisel tuleks kohe informeerida vastavaid uurimisasutusi, teostada kaitset kõigi kooli piirkonnas leiduvate mälestusmärkide üle.

Väga huvitavat tegevust pakub õpetajatele Eesti Geograafia Selts. Igal suvel korraldab see asutus oma liikmeile teaduslikke ekskursioone meie suurepärase maa vaatamisväärsustega tutvumiseks. Kahjuks on sellegi seltsi liikmeid meie rajoonist ainult kaks: A. Sillar Rakvere Internaatkoolist ja allakirjutanu.

Üle vabariigi on loodusvaatlajana tööle rakendunud sajad kooliõpetajad, energiliselt tegutsevad kohapealsete objektide kaitsel

looduskaitse usaldusmehed, korraldatakse ornitoloogide ja loodussõprade kokkutulekuid, ekspeditsioone. Selleski lõigus on meie rajooni õpetajate aktiivne osavõtt minimaalne. Laste teadmised neid ümbritsevast loodusest on tihtipeale väga kesised. Ei tunta meie metsades kasvavaid puid, rääkimata taimeilgi väikesemaist esindajaist, ei laululinde. Mul on kaugest koolipõlvest eraldalt meelde jäänud varased kevadhommikud, kui me bioloogiaõpetajaga kogunesime alevilähedasse sallu, et õppida tundma meie metsade laulikuid. Või sama õpetaja astronoomiatunnid pimedatel sügisõhtutel keset tuuliseid põlluteid. Ei olnud meil teleskoopi, aga tark õpetaja suutis selgeks teha lõpmatu taevalaotuse kogu sära. Need olid romantilised koolitunnid.

Kas meie tänased õpetajad ei jäta tihtipeale noori ilma sellest romantikast? Eks õpita ju paljudes koolides tähti ja linde ainult õpiku lehekülgedelt. Ja omefi on meie kooli üks põhiohudeid siduda õpitavat materjali tihedalt ümbritseva eluga. Kodu-uurimine aitab aga seda ülesannet paremini täita.